

# L'expedient de la meva mare

András Forgách

Traducció de Jordi Giné de Lasa i Imola Nikolett Szabó



Narratives

# **L'expedient de la meva mare**

Narratives

102

Títol original: *Élő követ nem marad*

© 2015 András Forgách  
Publicat per acord amb Sarkozy & Co.  
Literary Agency i SalmaiaLit

© 2019 Jordi Giné de Lasa i Imola Nikolett Szabó,  
per la traducció

© Arxiu privat de l'autor, per la imatge de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició  
Angle Editorial  
c. Mallorca, 314, 1r 2a B / 08037 Barcelona  
T. 93 363 08 23  
www.angleeditorial.com  
angle@angleeditorial.com

Disseny de col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: gener de 2019  
ISBN: 978-84-17214-53-1  
DL B 30099-2018  
Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,  
ni la incorporació a un sistema informàtic,  
ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà,  
sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes,  
sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

# L'expedient de la meva mare

András Forgách

Traducció de  
Jordi Giné de Lasa i Imola Nikolett Szabó



Angle Editorial

... temps de callar i temps de parlar.

*Eclesiastès 3:7*

III

UNA COSA MÉS

*Quan afirmen que les persones menys sensibles són, al capdavant, les més felices, em ve al cap aquest proverbi italià: és millor estar assegut que dret; és millor estar estirat que assegut; però el millor de tot és estar mort.*

CHAMFORT

Hi ha coses que només podem entendre si ens passen a nosaltres. No hi ha cap altra manera de veure-les. Tan sols l'esdeveniment mateix ens pot donar informació sobre què és el que realment ha passat. En podem tenir idees si disposem d'una imaginació prou atrevida i salvatge, però només arribem a entendre-les si ho vivim de debò. Això és cert fins i tot si som incapaços o no estem disposats a posar l'esdeveniment en paraules, o ens és impossible fer-ho perquè no tan sols la descripció dels fets no podria aproximar-se a l'experiència viscuda, sinó perquè l'acabaria matant, aniquilant.

Un d'aquests esdeveniments és la mort de la nostra mare. La mort de la mare és un esdeveniment còsmic. «La darrera anella de la cadena s'ha trencat», un gran escriptor hongarès va enviar aquest telegrama a una actriu famosa en ocasió de la defunció de la seva mare. Però a quina mena d'anella es referia l'escriptor? La que el lligava a la humanitat? La que donava sentit a la seva vida? O tal vegada el metge t'informa que tens càncer. O t'assabentes que algú proper, que t'estimes molt, un amic o el teu enamorat potser, té càncer. El metge t'informa dels fets. Però la realitat és una cosa ben diferent. I tu et deixes caure en una cadira i fixes la mirada perduda endavant.

O l'avió en què viatges s'estavella. Llavors ben segur que entendràs què està passant. Per més que després no ho puguis explicar. Una variant més feliç d'això seria que ets en un cotxe que a la una de la matinada surt d'improvís de la carretera i fa tres voltes de campana en un camp cobert de neu. Silenci. No se sent el més mínim soroll. Silenci sepulcral. Tot seguit algú es belluga. Una rialla histèrica. Res. Ni tan sols s'han despen-tinat. Des d'aleshores la vida té un altre sentit per a vosaltres. No cal parlar-ne, però disposeu d'un coneixement que fins ara se us escapava. O imagina't que una persona amable, intel·ligent, meravellosa, la teva tieta a qui tantes vegades has acudit per demanar-li consell, un bon matí es desperta sense saber qui és. I aleshores et fas una idea del que és l'alzheimer. Porta esculpit al somriure el saber de tota una vida, el seu cos encara recorda la persona que era, la química segueix el seu camí rutinari, la carcassa roman intacta, només que ella no sap qui és en realitat. No ho sap encara que tingui tot el seu món a tocar: s'amaga en cada moviment que fa, el porta gravat amb foc a la pell, batega en cada frase que pronuncia. A la superfície, no és evident que no hi és. Manté un llibre a la mà de la mateixa manera que abans, excepte que en llegeix i rellegeix la mateixa pàgina tot el dia durant mesos. És tan bella asseguda a la claror de la llum, igual de bonica que abans. Es peta de riure, però no recorda com es diu. Encara és la mateixa persona i, al mateix temps, no l'és. Si la coneixies i l'estimaves, de sobte ho entendràs. El coneixement et deixa sense paraules. Si no la coneixies i no l'estimaves, tot això romandrà un cas trist, una notícia al diari, una curiositat.

O imagina't que un bon dia —d'acord, un dia potser no tan bo— surt a la llum que la teva mare va ser reclutada. Et truca per telèfon algú que havia descobert aquesta informació per ca-



sualitat. Un arxiu li havia caigut a les mans. Un començament ben típic. El telèfon sona, la notícia et fa mal. Ni et va ni et ve la petita circumstància que el III/I no és ben bé el mateix que el III/III, perquè no li importarà a ningú en absolut. Però què dic?! No és que no sigui el mateix, sinó que és encara *més del mateix*. La meva mare era agent o delatora. No ho era. Sí que ho era. No! Que sí! D'acord, no era una agent, sinó una espia. No una espia de debò, però alguna cosa semblant. O cap de les dues, sinó una col·laboradora secreta, col·l. secr. El cargol minúscul, la darrera roda dentada d'un aparell repressiu mesquí. La peça que ja no podia ser més petita. I la que ja no podia ser més insignificant. I tots els moments que vas passar en companyia d'aquesta peça, d'aquest cargol minúscul, tots els moments que vas viure al costat d'aquesta col·l. secr. (a) es veuen transformats a causa d'aquest darrer i únic moment. Com si les lleis de la perspectiva i de la gravetat es poguessin transformar d'un instant a l'altre. Doncs sí, es poden transformar. Però això no afecta tan sols els moments que vas passar junts. Tots els altres es tornen indefensos, nus, se suspèn l'abans i el després, es liquiden les petites intimitats de la vida familiar, les primeres preguntes, els primers passos, les primeres paraules, els sabors i les festes en família, el Nadal, el dilluns de Pasqua amb el ritual de ruixar les dones amb aigua de colònia, el primer dia de l'escola, la rebuda de les notes finals, les entremaliadures, els contes, les mentidetes infantils, les petites meravelles, les pagodes xineses i els dracs de paper que es despleguen en aigua calenta, l'alegria, la tristesa, els jocs de cartes, enamorar-se, xarrupejar junts te amb llet, la tonyina amb nata agra, el bunyol salat que menjàveu als bars de la vora del llac Balaton, el dauet de mas sapà a la punta del ganivet, el Kellog's Crispy Cornflakes, el *Trencanous*, *El llac dels cignes*, les grans discussions, les grans

ploralles, la febre del fenc, Thomas Mann, les grans reconciliacions, les grans reunions amb parents i amics, els nassos tapats, el mal de dents, les excursions, la nit que ella et posava oli calent dins l'orella, que et feia un massatge a les temples, que et cantava cançons de bressol, tant en hebreu com en hongarès, el descobriment del món, els àlbums familiars, «el brunzit de les cuques nocturnes» de János Arany, Schubert, Toscanini, cada una de les notes de totes les peces musicals que vau escoltar junts, tots els petits intervals, també el silenci. Tot esdevé sospitós, sobretot la bellesa. Tot esdevé trivial: la generositat, la galanteria, l'abnegació. Tot té significat en relació amb una altra cosa de què no es pot parlar.

No se'n pot *no* parlar.

«A la sala d'estar es va reunir una companyia ben heterogènia: des de directors de cine i de teatre passant per actors fins a manobres. Hi va aparèixer tothom. La multitud de convidats representava una secció transversal de la societat d'aleshores, la qual cosa suggeria un alt grau de tolerància ètnica i cultural. Doncs era la mare qui garantia el rerefons d'aquest ambient creat pels germans i que, amb una certa exageració, es podia qualificar d'«universitat lliure». Era ella qui de tant en tant s'assegurava que no hi faltessin queviures, ni vaixelles ni catifes netes; pel que fa a la resta, deixava que les coses prenguessin el seu curs. Era una dona excepcionalment enèrgica, sense ser autoritària. Noblesa i amor per la feina es fusionaven en ella amb harmonia. No he arribat mai a entendre com tenia temps per a tot i per a tothom.

»Una vegada em va brodar a mi també una meravella de la mida d'un encenedor. Hi devia haver treballat durant mesos:

era de color d'or, de plata, blau, verd i vermell. Representava un ocell del paradís que, segons la llegenda, vola durant tota la seva vida i només es posa a terra al moment de la seva mort. Tenia aquesta imatge de mi? O pretenia immortalitzar-se a si mateixa d'aquesta manera? Totes aquestes preguntes roman- dran sense resposta per sempre més, perquè en qüestions emocionals era d'allò més eixuta de paraules. Encara que en aquesta descripció m'atinc al principi de la discreció i em refe- reixo a les persones sense anomenar-les o, com a màxim, es- mentant-ne tan sols el nom de pila, no puc resistir la tempta- ció de donar aquí el seu nom complet, la musicalitat del qual evoca l'Antic Testament: Avi Shaul Bruria. Tal vegada va ser a través de la seva figura que vaig arribar a apreciar la noblesa i les bones maneres, qualitats que per primera vegada a la meva vida se m'apareixien humanes, accessibles i allunyades de qualsevol protocol. Era de sentiment esquerrà d'una ma- nera peculiar, però al mateix temps característica, encara que només esporàdicament parlés de les seves conviccions políti- ques. La major part del seu vocabulari provenia del seu dia a dia i de la poesia.»

La descriu d'aquesta manera un amic meu, mort fa molt de temps, Dönci, que va arribar a formar part del nostre món ve- nint d'un altre de completament diferent i que més tard es convertiria en el guitarrista solista del grup musical under- ground Európa Kiadó.

Molta gent admirava Bruria, molta gent sentirà desil·lusió i im- mensa tristesa en llegir aquestes pàgines; com si rebessin una bufetada descomunal. I és que hem quedat que aquest membre de la xarxa, aquesta col·laboradora secreta és la nostra mare.

Ah, naturalment hi haurà a qui això no farà cap efecte, en absolut. Jo ja us ho he dit, diran, jo n'estava segur. Cridem-ho als quatre vents! Plorem! Seiem-nos i parlem-ne! Parlem-ne de nou. I tornem-hi, parlem-ne deu, cent i mil vegades. Llegim l'expedient des de la primera fins a l'última paraula. Però per què m'he de llegir jo aquest expedient? Una carpeta conté els documents del reclutament, i l'altra, els de les tasques operatives. Vinga, aprenguem una nova llengua, un nou vocabulari, coneguem de més a prop un món que ens causa repulsió en el fons del cor, que ens posa els pèls de punta, que fa que la sang se'ns glaci a les venes i que despertem d'un ensurt en plena nit. Un món d'allò més incòmode que fins ara observàvem des d'una distància prudent. «Aquells» fins ara sempre eren uns altres. Uns altres que eren fàcils de jutjar. Sempre són uns altres els que pateixen càncer. Sempre són uns altres els que moren en un accident d'autobús. I ara vet aquí que ho tenim incrustat sota la pell, és pitjor que un tatuatge perquè és invisible.

I encara hi ha una altra cosa dolenta. Et preguntes si serà a causa del patiment, del dolor o de la vergonya —perquè sovint, en els moments més imprevisibles, fins i tot ara quan estic escrivint aquestes línies, em sobrevé un atac i em pugen els colors a la cara de tanta vergonya que sento i que necessito alleujar d'alguna manera— i no saps per quina raó, però de sobte i malgrat tot penses que tot això no deixa de ser una cosa excepcional. I, de fet, també forma part de la tragèdia que no ho sigui en absolut. Decep veure fins a quin punt els casos individuals s'assemblen l'un a l'altre. Tots són tan banals! Gairebé tots comencen i acaben de la mateixa manera. La monotonia dels arxius, l'argot estúpid del servei d'intel·ligència i de l'Estat impregnen cada una de les històries com l'aiguarràs. Tot té la semblança d'un monstre que flota en un

pot de formaldehid. L'oli de fetge de bacallà. Ens en feia prendre una gran cullerada cada vespre i ens l'havíem d'empassar de grat o per força. Doncs últimament la meva habitació fa pudor de resclosit. Fa un moment hi he entrat i gairebé m'hi ofego. He de tornar a treure i examinar d'una en una totes les carpetes, totes les cartes, tots els sobres, tots els àlbums de fotos, totes les carteres, tots els records, sense excepció. Estic assegut enmig d'aquesta pudor de resclosit que em recorda l'olor que feia el nostre armari. Una olor d'infància. La reconec. Papers vells, sobres de correu aeri, diaris esgrogueïts, articles retallats, fullets, postals, fotografies, carnets i certificats. Fins ara tot això estava en un desordre fabulós. Dono voltes pel pis, recullo les peces escampades aquí i allà i les porto a la meva habitació. Ja serà la segona vegada que em llanço a la tasca difícil d'intentar entendre allò que va passar. La primera vegada va ser deu anys després de la mort de la meva mare. Aquell intent va donar com a resultat la novel·la *Zebuze*. Va ser aleshores que vaig començar a posar ordre dins aquest caos formidable. Però no pot haver-hi ordre.

Al mateix temps, i com si fos una perversió, aquest gir dels esdeveniments també té avantatges. Projecta una llum punyent sobre la història d'un mateix. El fet que tot es reexami, que tot s'hagi de reexaminar, t'obliga a tornar a sospesar-ho tot, a analitzar des d'una certa distància una vida viscuda massa a prop, la qual cosa t'impedia lligar caps en un sentit més ample. Fins i tot se'l podria considerar una oportunitat. Última o primera, tant se val.

Durant la conversa a la cafeteria en què suposadament havia de sortir a la llum qui era aquest parent meu que havien es-

mentat anònimament a la trucada telefònica, fins i tot abans de sentir-ne el nom, ja tenia clar de qui es tractava, encara que això fos indiscutiblement i completament impossible i estigués fora de qüestió precisament perquè... doncs perquè estava completament fora de qüestió! Evidentment es tractava de la meva mare. D'on m'havia vingut aquesta certesa? Tal vegada de la memòria dels seus llavis tremolosos quan notava que em volia comunicar alguna cosa, que ho tenia a la punta de la llengua, però que finalment no ho va dir? La paraula d'una mare muda. Si ha de passar una tragèdia, que sigui ben gran! A dir veritat, ja havia sentit rumors d'aquesta mena en relació amb el meu pare, però me'ls havia espolsat com si fossin molles de pa o cendres de cigarret. Me'n reia. Per quins set sous reclutarien un comunista convençut, enecat, un fidel incondicional del sistema que asseverava públicament i de bon grat opinions que molts col·legues seus professaven tan sols per un afany d'emmotllar-s'hi, mentre dins seu covaven pensaments d'una índole ben diferent i, a més, se'n sentien orgullosos, es consideraven uns herois pel sol fet d'atrevir-se a pensar diferent? Aquest és un dels motius pel qual el meu pare es va convertir en un pària entre els seus col·legues.

I vet aquí el miracle! Al març del 2017, un any i mig després de la publicació d'aquestes ratlles, de les fondàries de l'arxiu que es troba al carrer Eötvös va sorgir el document més meravellós —en cas que un document així s'hi pugui considerar—, un document que donava fe de la condició de pària del meu pare. I per què no es pot considerar meravellós si confirma una vegada per totes les nostres vagues sospites? És un veritable regal de la vida el fet de poder escoltar un tros de conversa amena que va tenir lloc a la cafeteria Hungària a l'estiu del 1967 i el tema de la qual era, per damunt de tot, el

meu pare. A més, els interlocutors no eren persones qualssevol, almenys els dos que s'hi citen: István Vas i Zoltán Zelk. Eren poetes importants, intel·lectuals europeus distingits. Jo coneixia, perquè ho havia sentit a dir a casa moltes vegades, l'opinió desfavorable que la comunitat periodística tenia del meu pare. Era considerat ortodox en excés. També coneixia l'opinió de l'altre bàndol, la que el pare tenia de la comunitat periodística, i dels obstacles que havia hagut de vèncer per tirar endavant —cosa que no va aconseguir mai—. Només va poder avançar uns quants passos, tot tentinejant i ensopegant-se. Més d'una vegada, la causa del fracàs que tant l'amargava era la seva condició de jueu —la seva «parentela israeliana»—, com per exemple quan no va rebre el càrrec d'afers estrangers que li havien promès. I tot per culpa de la seva condició de jueu, que tant hauria volgut deixar enrere, però no ho va aconseguir mai, encara que no tingués parents a Israel; la mare, en canvi, sí que en tenia, però la família del meu pare havia estat exterminada fins a l'últim membre. Les seves ambicions d'escriptor també van naufragar. Mai no va arribar a desenvolupar les seves inclinacions artístiques i ell ho atribuïa al fet d'haver de pensar com un lladre per poder mantenir la família, d'haver d'escriure articles a dojo i de traduir llibres sense parar, d'haver d'ocupar més càrrecs alhora; però val a dir que la seva producció literària (poemes, contes, esquetxos) no va arribar al nivell adient per poder ser publicada. Ja és un altre tema que en aquells temps es publicuessin molts textos de qualitat qüestionable però que s'adequaven a la ideologia regnant. Per tant, tenia raó de sentir-se ofès: tot això no feia més que reforçar-li la sensació de ser un *outsider* etern. I que, a més d'això, fos considerat un pària, era la gota que feia vessar el vas.

Vet aquí l'informe estrictament confidencial que es va redactar el 23 de juny de 1967, dues setmanes després de la Guerra dels Sis Dies. El que va passar era que el 12 de juny Hongria, obeint una ordre de la Unió Soviètica, va suspendre les relacions diplomàtiques amb Israel. L'informe el va escriure Béláné Mészáros, capitana de policia, basant-se en el relat que un informador, amb l'àlies «ÉVA PÁL», li havia fet en persona. Es tracta d'una mena de descripció de l'estat d'ànim generalitzat dels jueus d'Hongria pel que feia a aquells esdeveniments.

A la taula de la cafeteria Hungària la conversa gira tant al voltant de l'estat de salut dels parents i dels coneguts que viuen a Israel com de l'alto al foc i dels acudits a què aquest esdeveniment donava peu.

Els acudits. Els enclavaments menuts de la llibertat d'expressió durant el govern de János Kádár. Els accessoris indispensables per a la higiene anímica del poble. Després de la gran victòria d'Israel, i encara que les relacions diplomàtiques s'haguessin suspès, l'ambient al voltant de la taula de la cafeteria devia ser ple d'embriaguesa. Mentre criticaven sense pietat el meu pare perquè era famós per ser mestre explicant acudits —es prenia molt seriosament l'humor i tenia un repertori considerable d'acudits antisoviètics—, deixaven anar rialles malicioses i era impossible no notar el gran alleujament que devien sentir en treure's de dins tota la tensió acumulada, donant puntades de peu imaginàries al Partit totpoderós gràcies al meu pare —això sí, també vetllant perquè no perdessin el confort que la dictadura els oferia—. Tot això, des d'un cert punt de vista, és comprensible. No discutien sobre les conse-



qüències que la ruptura de les relacions diplomàtiques podia tenir per als jueus d'Hongria, sinó que comentaven un fet del tot ordinari en la professió, a saber, que Marcell Forgács feia de corresponsal des del Caire, cosa que els tertulians dotats d'una sensibilitat moral delicada no trobaven gaire oportú. Vull dir, el fet que un jueu fes de corresponsal en un país àrab. O, com escrivien al text: «corresponsal àrab». Que hi vagi qualsevol menys ell. Ja el fet en si que se n'hagués anat al Caire després de la Guerra dels Sis Dies constituïa alta traïció als ulls dels membres de la companyia, encara que no ho poguessin proclamar en veu alta, perquè d'aquesta manera el lligam que una persona d'origen jueu podia sentir envers l'Estat jueu s'hauria considerat un dret natural. Òbviament, això no hauria sigut acceptable. Se'ls va escapar el fet que el meu pare ja havia fet de corresponsal durant anys tant a Egipte com a Síria, tant a l'Iraq com al Líban. Feia un sol de justícia i l'home grandolàs, vestit amb una americana blanca, saludava amb la mà els seus fills que l'esperaven a la terrassa de l'aeroport de Budapest. Així mateix, era evident que els tertulians no deien la veritat quan afirmaven, mentre es recargolaven de riure, que ser jueu a l'Hongria d'aquells temps no constituïa cap problema:

Al seu entendre, avui dia tothom que vulgui es pot considerar jueu i ho pot manifestar de la manera que més li vingui de gust. La gent assenyada ho admet tal qual, no els suposa cap problema.

«La gent assenyada ho admet tal qual.» Sí, aquest és el llenyatge de l'era Kádár, i significa més o menys: «Val més no remenar-ho». La gran conformació. L'esquizofrènia penetrava

tota la societat hongaresa i el meu pare tampoc se'n va salvar: en va rebre el mateix diagnòstic. Aquest document meravellós no tracta només del meu pare, en absolut. També dona fe d'un nivell intel·lectual degradat per una dictadura que en certes situacions de la vida caracteritzava com a resistència intel·lectual fins i tot els autors més importants i els poetes més excel·lents de l'època, cosa que vivien d'una manera ben paradoxal. Això dona testimoni d'un món lingüístic tancat, podrit, en el qual era impossible donar una opinió franca i directa sobre el que fos. Però si només estan fent broma, podria dir jo. Fan broma com típics tertulians de la Hongària, i una broma no ha de ser per força d'un estil elevat. De totes maneres, no seria exigir massa que tinguessin coneixements reals d'allò que jutgen tan severament i des d'una certa distància. L'observació decisiva i més interessant que arriben a fer és que el fervor excessiu que el meu pare mostra en temes polítics és endebades, que aquesta estratègia no li funcionarà:

N'hi havia que eren del parer que tot això formava part del seu afany de demostrar que ell, Marcell Forgács, no havia sigut reclutat per l'Intelligence Service, cosa que intentava provar sense parar des del 1950, l'any que va tornar a Hongria. [...] Tot això no és res més que la continuació d'aquest esforç —i és una cosa de molt mal gust, al mateix temps que no és gens segur que sigui beneficiós des d'un punt de vista polític.

Doncs bé, la persona que era d'aquest parer no anava gens errada, atès que el «punt de vista polític», fent servir de nou l'argot de l'era de Kádár, no significava per força que algú pertanyés a cap bàndol polític perquè hi cregués, perquè en compartís les idees, sinó feia referència al fet de com certes

accions podien modificar-li la carrera, de com gràcies a això certes vacants se li podrien obrir en el futur. I aquest individu devia informar-se molt bé sobre el funcionament d'aquesta estructura informal i saber a la perfecció que, si les condicions eren favorables, els rivals tenien més èxit a l'hora de fer la traveta als afavorits del Partit, així com el medi professional tenia més facilitat per expulsar-los del seu si, cosa que havien fet amb el meu pare moltes vegades. Fer de corresponsal al Caire tot just acabada la Guerra dels Sis Dies no tan sols era alta traïció, sinó també una gran estupidesa; per tant, queia en la categoria de la frase «és més que un crim, és un error», traduïda per l'època de Kádár.

El pare baixava sovint a la cafeteria Hungària, perquè al mateix edifici hi havia diverses redaccions per a les quals treballava, també d'altres que solia visitar, com l'Editorial Espurna, l'Editorial Joventut o la del diari *Magyar Nemzet*. Fins i tot, al primer pis, s'hi trobava la meua escola bressol. Un dels primers records que tinc és com pujava corrents l'escala de marbre amb mi als braços, s'aturava davant d'una porta i m'entregava com si es tractés d'un paquet. A la tarda em venia a buscar i els dos anàvem a veure pel·lícules al cine Híradó. Aquestes tardes són una experiència determinant de la meua vida. Deu anys més tard, als anys seixanta, se m'emportava de tant en tant a la Hungària a dinar, sèiem a la taula que havien desparat amb presses i sobre les estovalles de la qual encara quedaven unes quantes molles de pa, sèiem a la penombra que les columnes recargolades de marbre oferien, com si seguésim dins una piscina buida d'aigua. L'olor del brou surava a l'aire, els cambrers anaven amunt i avall a correu, coneixien el pare, que sempre feia broma amb ells. Més que cam-

brers semblaven uns obrers mig morts, malgrat que el món d'abans de la guerra es transparentés en cada gest que feien. S'havien apropiat el capteniment majestuós d'un dels seus predecessors o d'algun dels col·legues amb qui hi havien treballat. El pare enumerava amb entusiasme totes les persones il·lustres que freqüentaven la cafeteria, però no deixava de ser un entusiasme forçat: a la veu li ressonava el mateix buit que emanava de la cara de la gent que li falsejava la vista. Com que somiava aconseguir reconeixement literari, pensava que li convenia respectar també aquells que, en canvi, no se'l prenién gaire seriosament, però la marginació que sentia en companyia seva i de la qual no podia dubtar, va tornar-li la veu melodiosa i els accents li van començar a sortir falsos. Per tant, jo feia el sord i deixava que les seves paraules m'entressin per una orel·la i em sortissin per l'altra. Mai no feia això quan em parlava de la seva infantesa o de Palestina.

#### MINISTERI DE L'INTERIOR

subdivisió III/III-4-a      ESTRUCTAMENT CONFIDENCIAL!

Kerényi, cap.

L'ha entregat: informadora (a) «Éva Pál»

L'ha rebut: Béláné Mészáros, cap.

Assumpte: MARCELL FORGÁCS

#### I N F O R M E

Budapest, 23 de juny de 1967

«ÉVA PÁL» ens va informar en persona del següent:

A la taula de la cafeteria Hungària la conversa gira tant al voltant de l'estat de salut dels parents i dels coneguts que viuen a Israel com de l'alto al foc i dels acudits a què aquest

esdeveniment donava peu. Tan sols en una ocasió es va produir una gran indignació, quan un d'ells (István Vas o Zoltán Zelk) va fer l'observació de «és de riure, oi?, que Marcell Forgács sigui el corresponsal de l'MTI a la RAU».

Tots dos condemnen el fet que l'individu susdit hagi acceptat aquest encàrrec i ho argumenten de la manera següent:

Al seu entendre, avui dia tothom que vulgui es pot considerar jueu i ho pot manifestar de la manera que més li vingui de gust. La gent assenyada ho admet tal qual, no els suposa cap problema. Però fer de corresponsal àrab quan algú disposa d'un rerefons com el de Marcell Forgács és «un xic estrany, per no dir res més». L'individu susdit havia participat en la Guerra d'Independència d'Israel contra els àrabs, la seva dona és originària d'Israel, la família de la qual, incloent-hi els pares, encara hi resideixen.

A la taula feien especulacions sobre qui podia ser la part interessada, l'Estat o Forgács, i sobre quin era el motiu d'enviar al Caire precisament a ell.

N'hi havia que eren del parer que tot això formava part del seu afany de demostrar que ell, Marcell Forgács, no havia sigut reclutat per l'Intelligence Service, cosa que intentava provar sense parar des del 1950, l'any que va tornar a Hongria. Va ser per la mateixa raó que als anys 50, quan encara treballava a l'Editorial Joventut, anava denunciant els seus col·legues pel fet que no tenien una actitud positiva respecte a la literatura soviètica, etc. Tot això no és res més que la continuació d'aquest esforç —i és una cosa de molt mal gust, al mateix temps que no és gens segur que sigui beneficiós des d'un punt de vista polític.

La discussió, com acostumava a passar a la Hungària, es va transformar en burla quan un d'ells va fer esment d'aque-

lla xafarderia ben estesa segons la qual Forgács temps en-  
rere havia estat presoner dels àrabs i, segons els costums lo-  
cals, uns quants guàrdies l'havien utilitzat com a cònjuge.  
Potser era el record d'això el que el tornava a atreure a aquell  
país.

Valoració: l'informe no està contrastat, és unilateral.

Instrucció: canvi de sentit

Béláné Mészáros, cap. pol.

Visat: Kerényi 24.VI.967.

En realitat, el pare no va participar mai en la Guerra d'Inde-  
pendència, i això per convicció. Juntament amb la mare, se'n  
van escapar perquè no creien en un Estat jueu d'una sola  
nacionalitat. No van venir a Hongria el 1950 o el 1951, sinó el  
1947, després del Festival Mundial de la Joventut i dels Estu-  
diants organitzat a Praga, en què formaven part de la delega-  
ció oficial de Palestina. Abans havien passat per Iugoslàvia,  
on ajudaren Tito en la construcció del ferrocarril. Després, en  
comptes d'agafar el vaixell que els hauria tornat a Palestina,  
van canviar d'idea i van baixar a l'estació de trens Nyugati,  
amb una fardeta de no res a la mà, esperant que la gran famí-  
lia de la meva mare, els membres de la qual majoritàriament  
viven a Hongria —una cosa més sobre la qual l'alegre com-  
panyia de la taula tenia informacions equívokes— els ajuda-  
ria. No tots els parents estaven contents del fet que aquests  
dos «haguessin tornat», dit entre parèntesis, perquè ni el pare  
ni la mare no havien viscut mai a Hongria. Molts d'ells, en  
canvi, oncles i tietes que havien abandonat el país durant el  
gran èxode dels anys vint, sí que havien anat tornant a poc a

poc a l'Hongria de Horthy de la segona meitat dels anys trenta i van acabar ensopgant de ple amb els feixistes de la Creu Fletxada i el servei de treballs forçosos.

La suposada participació del meu pare en la Guerra d'Independència d'Israel no és més que una historieta fictícia inventada tan sols per amor d'un acudit enlluernador. La gràcia resplendent i d'allò més enginyosa de la història és veritablement impecable: ah, com deu ser un jueu degenerat? Evidentment, algú que li agrada que precisament els àrabs el donin pel cul i que per això és capaç fins i tot de traïr el seu país. Oh! Quina gràcia! Quin acudit més bo! El pare es va situar en aquesta escala de valors de la Hungària i hi va continuar fins a la mort.

Tanmateix, els tertulians, que no acabaven de sortir de l'ou, no anaven gaire errats pel que feia a dos aspectes: primer, la perseverança i les ganes incessants del pare de demostrar la seva fidelitat, un esforç ben inútil al qual no va renunciar mai, malgrat els fracassos que havia d'afrontar una vegada i una altra. Durant anys va ser un soldat ras a l'exèrcit britànic, feia de cartògraf en diferents punts del desert on s'estacionaven, uns llocs ben avorrits, i tot això, segons ell, per encàrrec del Partit Comunista de Palestina. Com que els anglesos sospitaven el veritable motiu del seu alistament, no el van destinar, com ell hauria desitjat, al camp d'operacions europeu, on podia haver lluitat contra els nazis. Per culpa d'això, certs cercles, durant l'època de Rákosi, l'anomenaven «l'ajudant de Montgomery». Era una afirmació ridícula i sense fonament, però en aquells temps amb una insinuació com aquesta n'hi havia prou per liquidar algú per sempre. El van fer fora de més d'un lloc de treball, però no sempre pel motiu esmentat abans, en alguns

casos els seus superiors el volien apartar espantats del seu fervor ideològic. Devia ser penós i humiliant haver de tornar a pujar una vegada i una altra, a la manera de Sísif.

Del llegendari familiar em ve al cap aquesta frase tan recurrent i deliciosa del meu oncle coronel: «Aquesta única vegada t'ajudaré, Marcellet, però si resulta que ets un traïdor, seré jo mateix qui donarà les ordres a l'escamot d'execució». Sí, tal vegada va ser per aquesta raó que el 1959 va signar també la declaració de reclutament, per més que això no modifiqués gens ni mica la seva concepció del món. Ens explicava sovint que tot just amb setze anys, el 1936, ja s'havia preguntat per què la gent afirmava que Palestina era una terra buida si hi vivien àrabs.

L'altre comentari dels tertulians en què malauradament també pot haver-hi almenys un gra de veritat és referent a les «denúncies». Tinc a la meva disposició una carta en què el pare presenta un dels seus col·legues com el defensor dels kulaks. És cert que aquest company sempre el criticava; per tant, la carta es podria considerar un acte d'autodefensa, però això no li treu ni un gra de baixesa. I n'hi ha d'altres. Documents enutjosos que donen fe d'una manera de pensar pròpia d'un súbdit. Llegir-los em causa malestar.

Era una bona jugada de Marcell Forgács viatjar al Caire immediatament després de la Guerra dels Sis Dies? No tenia gaires opcions més. En aquella època, les seves oportunitats a Hongria ja s'havien reduït molt, encara que hagués aconseguit convertir-se en un dels pocs «experts» en el Pròxim Orient (la seva expertesa es limitava més o menys a la defensa ideològica dels interessos de l'imperi soviètic), parlés moltes llengües, fos un bon conversador, discutís acaloradament i hagués vist



món. Però potser tenia el cap una mica quadrat, al capdavant era un home que en el fons del cor se sentia un revolucionari professional i, per tant, va esdevenir fàcilment utilitzable per aconseguir certs objectius. Ara bé, puc atestar que creia amb fermesa en tot el que va posar en escrit amb independència que allò pogués ser cert de debò o mancar a la veritat.

Per aquesta mateixa raó té tot el meu respecte, pel fet que almenys escrivia el que pensava, encara que no m'entusiasmi gens ni mica el que en llegeixo. El problema no raïa tan sols en la qualitat d'aquests pensaments, sinó en l'alt grau en què el seu estil, d'altra banda enginyós, era afectat i simplista per culpa del dogmatisme de soca-arrel. No era la primera persona intel·ligent que es va tornar estúpida a causa de les seves creences. «El que s'amaga darrere les notícies» era el títol de la seva columna al diari *Magyar Nemzet* [Nació Hongaresa]. De petit m'agradava molt el logotip de damunt dels articles, representat per un telèfon. Avui dia, si un d'aquests articles em cau a les mans, no soc capaç de llegir-ne ni un paràgraf: cada paraula, cada frase ressona de buidor. Quin servei podien fer d'una persona d'aquesta mena? Doncs jo no podia estar més equivocada. Gràcies al paper força deshonrós que havia tingut després de la revolució del 1956, el 1960 el van nomenar corresponent de l'MTI a Londres. Aquesta etapa de la seva carrera no va durar gaire: al cap de dos anys es va veure truncada per la sapa tenaç que el gros del personal de l'MTI duia a terme contra «el paracaigudista», com l'anomenaven. Un dels arguments a favor del seu nomenament devia ser el fet d'haver signat el document de reclutament. Amb quatre fills a Londres. Un camuflament òptim! Quatre fills, quants problemes i quants detalls de poca importància!